

„Stále a stále ten patchwork spomienok“

JANA BODNÁROVÁ:
Patchwork v bielej

Bratislava, Aspekt, 2022

Kniha sa začína biografiou a bibliografiou Jany Bodnárovej a rovnako životopisným a bibliografickým portrétom Evy Moflárovej, dokonca v pod-

nadpise knihy je uvedený: „text sprevádzajú ukážky z tvorby Evy Moflárovej“.

Pre Janu Bodnárovú, autorku už vyše štyridsiatich kníh (z toho niekoľko aj pre deti), je príznačné, že sú to diela väčšinou básnické, ale i tie prozaické majú v sebe znaky poézie – v štýle, metaforickosti a miniatúrnej dejovosti. Popri nich tvorba J. Bodnárovej zahŕňa aj rozhlasové hry, autorka získala za svoju tvorbu mnohé ocenenia a jej knihy boli preložené do viacerých (i exotických) jazykov. Vyštudovala vedu o výtvarnom umení a tento fakt sa prejavuje aj v inej jej tvorbe (video performance) a tiež v tom, že pre ilustrácie svojich kníh si vyberie vždy zaujímavú výtvarníčku. Tak je to aj v *Patchworku v bielej*.

E. Moflárová (1981) je absolventkou Ateliéru súčasného obrazu na Fakulte umení Technickej univerzity v Košiciach, kde v súčasnosti pôsobí ako pedagogička. Vystavovala vo viacerých krajinách a získala niekoľko cien. Charakteristika jej tvorby je veľmi blízka tomu, ako skutočnosť vníma J. Bodnárová, takže v tiráži knihy je právom uvedená ako autorka (obrazovej časti). V súčasnosti vychádza viacero takých kníh, kde textová a výtvarná časť sú najmä rozsahom rovnocenné. Ide napríklad o knihy z vydavateľstva Modrý Peter.

Ak skúmame slovo patchwork, zistíme, že v jeho sémantickej podstate ide o textilnú techniku zošívania kúskov látok rozličných tvarov, štruktúr a farieb, čím sa vytvárajú pestré vzory a kompozície, alebo jednoducho – je to výrobok vytvorený touto technikou. Takéto slovníkové definície platia v prenesenom slova zmysle práve pre recenzované dielo.

Patchwork v bielej je kniha dizajnová a výtvarne ladená v sivej, bielej a čiernej farbe, teda vo farbách, ktoré môžu niečo naznačovať o jej obsahu. Treba sa na to pozrieť i prečítať, alebo prečítať a pozrieť. Ak nerátame obálku, tak v 115-stranovej knihe je tridsať strán výtvarných.

Bodnárovej prózy majú lyrický nádych najmä jemnými opismi

prírody a duše človeka, ale aj reflexiami, ktoré sú príznačné pre štýl kvalitnej eseje. Prvá postava, s ktorou sa v knihe stretáme, je Ota. Má funkciu personálneho vševediaceho rozprávača a autorka jej pripisuje, že: „Dokonca i svoju dušu cítila ako jemnú jesennú matériu utkanú z novembrových nálad a obrazov.“ (s. 15) Hneď na úvodných stranách knihy sa dozvieme, že ide o jesenný čas, o obdobie nedávne, keď bola pandémia koronavírusu a nemeselo sa chodiť ani na cintoríny a: „Tajní návštevníci sa budú ako duchovia pohybovať v riedkej hmle.“ (s. 16)

Autorka vie prejsť z absolútnej idyly, jemnej prírody, do dramatickej, priam krutej spomienky, a to je ten kontrast, príznačný aj pre časť jej poézie – a je to úderné pre príjemcu. Bodnárová strieda „pestré“ spomienky so súčasnosťou, a to fakticky predstavuje dušu, často zranenú, jej epickej hrdinky Oty, ktorá má nesmierne veľa spomienok a tie sú osobitne v druhej časti knihy epickejšie. Obraz súčasnosti rozprávačka vníma negatívne, kontrastuje so spomienkou, až sa spomienkový optimizmus pomaly mení na kritiku. Ota spomína, ale: „Spomalená myseľ nepriháša nič nové a staré je vzdialené.“ (s. 21) Do prózy vstupuje ďalšia postava – Andrej, v značnom

zmysle s opačnými vnímaniami času jesene než Ota. Je pragmatičkejší. Ota a Andrej sú manželia, lekári. Ota spomína na 50. roky, na svoje vysokoškolské štúdiá, na večierky, v jej spomienkach sú aj drsnejšie scény, pre J. Bodnárovú málo typické. Spomienky to znesú, hoci sú v istom protiklade s jemnosťou, symbolickosťou a reflexívnosťou iných častí tejto prozaickej knihy. Čitateľ môže mať dojem, že súčasnosť je stvárnena iným štýlom, čo je pri fabulácii prípustné a je to spôsob typický pre autorku. Spomína aj Andrej, jeho spomienky sú realistickejšie, ešte aj smútok tu má svoju prirodzenú drsnosť. Ota je otvorenejšia a súčasne jemnejšia. Ich spomínania – to je striedanie, prelínanie sa minulosti s prítomnosťou, ale aj prelínanie sa spomienok Oty a Andreja.

Pre prózy J. Bodnárovej je typické, že je v nich menej deja, všetko sa rozvíja zväčša prostredníctvom spomienok a najmä pomocou opisov a reflexií: „Keď už Ota bola blízko pri dome, striaslo ju. Od zväčšujúceho sa chladu, od spomienky.“ (s. 43)

Prekvapivým v próze je dramatický príbeh dvojčiek – albínok a následný, veľmi pôsobivý motív ich adopcie Otou a Andrejom. Ota pred rozhodnutím o adoptcii uvažuje: „Chcela hádam od života tak veľa, keď túži-

la mať väčší podiel seba v samej sebe, a teda zažiť i materstvo?!“ (s. 97) Interesantne je stvárnené správanie identických dvojičiek („My ani nemôžeme z tohto domu vyjsť! Také sme iné!“ – s. 92) i záznam ich nezrozumiteľnej detskej reči. Autorke sa podarilo vykresliť psychické stavy adoptívnej matky Oty vo vzťahu k nie vlastným dievčatám, navyše, keď ide o deti s problematickým zdravím: „Dvojčatá sa čoraz viac stavali deťmi záhradných tieňov a detskej izby.“ (s. 86) Príbeh s dvojičkami využila autorka na obnaženie negatívnych javov šikanovania pre inakosť, na nastolenie problému postavenia menších v spoločnosti, rozdielov medzi „bielymi“ a „čiernymi“. Pri týchto veciach by bolo možno pre túto prózu menej vysvetľovania viac: „Smiali sa maminým rozpakom. Ale ona premýšľala nad tým, ako sú jej biele deti odvrhnuté v takzvanom bielom svete, a že možno by mohla svojim dievčatkám povedať, aké vyvrhnuté z bieleho sveta sa cítia aj deti s čiernou alebo tmavou kožou. Aké zvláštne a smutné spojenectvo cez obyčajnú farbu kože.“ (s. 81)

Posledných, približne dvadsať strán knihy predstavuje prudký pohyb deja, v ktorom je oproti predchádzajúcej reflexívnosti nadmieru veľa bombastických udalostí: dvojičky na svoju diag-

nózu ako desaťročné umierajú, Andrej sa s Otou rozvedie, Andrejova nová žena nemôže mať deti, má osudovú diagnózu, zomiera Andrejova mama... Autorka pridáva úvahy o kontrastoch generácií rodičov a detí, o postupnom odchádzaní starej generácie, o často opustených starších a starých ľuďoch, akými sa stali Ota a Andrej, hovorí o poznačení ich psychiky novými časmi a novými udalosťami, je tu aj motív Alzheimerovej choroby, mozgovej mŕtvice i úvahy o smrti (»Navyše považoval za dôležitejšie zostať „živým“ človekom až do smrti a nie žiť s myšlienkou, že kráča k smrti.« – s. 58). Dom, v ktorom bolo plno života, starne spolu s Otou, ktorá o sebe uvažuje, že „patrí k tým prehliadateľným, akoby neviditeľným ženám, ktoré si od istého veku nikto nevšíma“ (s. 108 – 109). Také a podobné úvahy v závere knihy autorka umocňuje veľmi vhodným motívom povodne, ktorá odplaví niekdajší spoločný domov Oty a Andreja i ich adoptívnych detí. Do záveru knihy však vložila slová nádeje: „No Otine myšlienky sa predsa rozostřili, hýbali sa v akýchsi kruhoch ako z blata, z ktorého z ničoho nič vyrástol tehlový múr. Za ním znel už snový, a teda bez akejkoľvek bdelej logiky, vitálny džez.“ (s. 114)

GABRIELA RAKÚSOVÁ